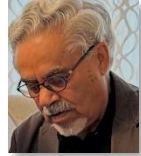

به یاد بهروز معظمی

تقدیر اقتصاد سیاسی

سعید رهنما

بهروز معظمی، استاد برجسته‌ی جامعه‌شناسی سیاسی و تاریخ و اندیشه‌پرداز و متفکر سوسیالیست، به‌دنبال یک دوره‌ی سخت بیماری درگذشت.

نخستین بار بهروز را در پاریس در جریان مجموعه مصاحبه‌هایی با پاره‌ای از نظریه‌پردازان و کادرهای رهبری سازمان‌های چپ ایران ملاقات کردم. این مصاحبه‌ها بعداً در کتابی تحت عنوان *تجدید حیات سوسیال دموکراسی در ایران؟* به چاپ رسید. رابطه‌ی ما در سال‌های بعد عمدتاً در زمینه‌ی فعالیت‌های دانشگاهی، کنفرانس‌ها و نگارش برخی بیانیه‌ها ادامه یافت.

بهروز که در خانواده‌ای ترقی‌خواه پرورش یافته بود، از جوانی به فعالیت‌های سیاسی گرایش داشت. پس از پایان دبیرستان در ایران برای ادامه‌ی تحصیل به آمریکا رفت. ابتدا در قالب فعالیت‌های کنفدراسیون دانشجویی در سازمان‌های جبهه ملی فعالیت داشت و پس از مدتی به گروه «ستاره» با گرایش‌های مارکسیستی، و سازمان‌های جبهه ملی ایران، بخش خاورمیانه، پیوست. با برقراری رابطه‌ی این جریان با جنبش فلسطین، بهروز نیز راهی منطقه شد و برای مدتی در مبارزات مردم فلسطین و جنگ اعراب و اسرائیل شرکت کرد. او و همراهانش برای اطلاع‌رسانی و مقابله با رژیم شاه، از جمله «رادیو میهن پرستان» را ایجاد کردند. با شروع انقلاب بهمن، این گروه نام خود را ابتدا به گروه «اتحاد کمونیستی» تغییر داد و نشریه‌ی *عصر عمل* را منتشر می‌کرد، و پس از آن به «سازمان وحدت کمونیستی» با نشریه‌ی *رهایی* تبدیل شد.

این گروه به‌رغم اندازه‌ی کوچک سازمانی، با آن که از قبل روابطی با جریان‌های دیگر چپ از جمله چریک‌های فدایی خلق برقرار کرده بود، با حفظ استقلال فکری و سازمانی خود، نقش مهم، هر چند کوتاهی، در جنبش چپ ایران داشت. نشریه‌ی *رهایی* که بهروز هم نقش مهمی در آن داشت، از نشریه‌های مهم نظری چپ دوران انقلاب و تا مدتی بعد از آن بود، که در سال‌های پرتلهاب انقلاب و سردرگمی‌های سازمان‌های متعدد چپ آن دوران نتوانست به اندازه‌ای که سزاوار بود جلب‌نظر کند. در سال‌های بعد و با خروج برخی اعضا از ایران، این نشریه تا مدتی تحت عنوان *اندیشه* *رهایی* انتشار می‌یافت.

بهروز هم با استالینیسیم و سیاست‌های شوروی، و هم با مائوئیسم و گرایش به چین زاویه‌ی جدی داشت. او پیوسته با دیدی رادیکال، ضمن همکاری‌های ضروری با گروه‌های سیاسی هم‌سو، بر ضرورت هویت مستقل و جنبش مستقل فرهنگی و سیاسی چپ سوسیالیستی تاکید داشت.

چندی پس از انقلاب، بهروز نیز به تبعید رفت. در فرانسه ضمن ادامه‌ی فعالیت‌های سیاسی به تحصیل ادامه داد، از دانشگاه پاریس ۸ دکترا گرفت و برای پژوهش پسادکترای به دانشگاه نیویورک رفت. او مطالعات خود در نیویورک را نیز در مدرسه‌ی عالی نیو اسکول تحت نظارت چارلز تیلی نظریه‌پرداز برجسته‌ی چپ و خوزه کازانووا، جامعه‌شناس برجسته و نظریه‌پرداز دین، ادامه داد و دکترای دیگری کسب کرد. مطالعات او عرصه‌های مختلف جامعه‌شناسی، علوم سیاسی، تاریخ و خاورمیانه را دربر می‌گرفت. یکی از کتاب‌های مهم او 'دولت، مذهب، و انقلاب در ایران، ۱۷۹۶ تا زمان حال' است که در سال ۲۰۱۳ توسط انتشارات پالگریو مک میلان منتشر شد.

بهروز معظمی برای تدریس به دانشگاه لویولا در نیو اورلئان رفت. او محبوبیت زیادی در میان دانشجویان و همکارانش یافت و عنوان «استاد برجسته» را کسب کرد. او در فعالیت آکادمیک خود برنامه‌ی مطالعات صلح خاورمیانه را نیز در دانشگاه لویولا پایه‌گذاری کرد.

علاوه بر فعالیت‌های دانشگاهی، بهروز به کارهای مهم دیگری نیز در عرصه‌ی فرهنگی می‌پرداخت، از جمله با علاقه و نزدیکی که با اردشیر محمص، کاریکاتوریست بزرگ ایران داشت، به‌عنوان یکی از اعضای هیئت امنای بنیاد اردشیر محمص فعال بود.

بهروز دوبار برای سخنرانی و شرکت در کنفرانس، از جمله در «کنفرانس بین‌المللی عقب‌نشینی سکولاریسم؟» در سال ۲۰۰۹ به دانشگاه یورک کانادا دعوت شد. وی، با بررسی‌های تاریخی و تئوریک وسیعی که در مورد نقش مذهب انجام داده بود، در آن کنفرانس در مورد «بازخوانی نقش مذهب در تاریخ و سیاست ایران» سخنرانی کرد و توهم‌های گوناگونی را که در این زمینه طرح شده و می‌شود، مورد نقد قرار داد.

هایده مغیثی و من بسیار سعی می‌کردیم او را قانع کنیم که به دانشگاه یورک در تورونتو، که به نیویورک، خانه‌ی دیگرش نزدیک‌تر بود، منتقل شود. اما هرچند گاهی به این انتقال بی‌علاقه نبود، نهایتاً تصمیم گرفت که در لایولا بماند. زمانی در نامه‌ای در تحسین بهروز نوشتم که شهامت معظمی در تحلیل‌های سیاسی و نظری به همان اندازه‌ی شهامتی است که در زندگی مبارزاتی‌اش داشت. با رفتن او چپ ایران یکی از شخصیت‌ها و متفکران برجسته‌ی خود را از دست داد. یادش گرامی باد.

برخی نوشته‌های بهروز معظمی به انگلیسی

State, Religion, and Revolution, 1796 to the Present, Palgrave-MacMillan. New York. London (2013).

Co-authored with Michael Hanagan, Introduction to a 1995 Conversation with Eric Hobsbawm International Labor and Working-Class History, Volume 83, Issue -1, 5-13. (2013)

Co-authored with Michael Hanagan, Lise Grande, Nasser Mohajer, History in the "Age of Extremes": A Conversation with Eric Hobsbawm (1995), International Labor and Working-Class History, Volume 83, Issue -1, 14-30. (2013)

"Rethinking the Role of Religion in Iran's History and Politics, 1796-1979," Comparative Studies of South Asia, Africa and the Middle East (CSSAAME), Volume 31, Issue 1, 69-75: Duke University Press. (2011)

"The Islamization of Social Movements and the Revolution in Iran, 1963-1979," Comparative Studies of South Asia, Africa and the Middle East (CSSAAME), Special Issue on the 30th Anniversary of the Iranian Revolution, Volume 29, Issue 1, 47-62: Duke University Press. (2009)

به یاد بهروز معظمی

صفحه‌ی بهروز معظمی در وبسایت دانشگاه لایولا:

<https://www.loyno.edu/academics/faculty-and-staff-directory/behrooz-moazami>

مقالات بهروز معظمی در نقد اقتصاد سیاسی:

<https://pecritique.com/tag/%d8%a8%d9%87%d8%b1%d9%88%d8%b2-%d9%85%d8%b9%d8%b8%d9%85%db%8c/>